

Izvorni naučni članak

UDK: 336.221.4

doi:10.5937/ekonhor2203281D

PORESKI OBVEZNIK KAO ELEMENT POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA: EKONOMSKI EFEKTI I OPCIJE ZA FUNDAMENTALNU REFORMU

Jadranka Đurović Todorović*, Marina Đorđević¹ i Milica Ristić Cakić²

¹Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu

²Inovacioni centar Univerziteta u Nišu

Iako kompleksan sistem oporezivanja dobiti može da utiče na poslovanje preduzeća, njegovi negativni efekti mogu biti znatno veći na makroekonomskom nivou. S obzirom da može otežati privlačenje investicija i naplatu prihoda, sistem poreza na dobit preduzeća je dugi niz godina predmet razmatranja brojnih istraživanja. Savremeni uslovi poslovanja inicirali su njegove česte reforme, ali i brojne dileme u vezi sa njima. Rad se bavi poreskim obveznikom kao elementom poreza na dobit preduzeća. Premda se u brojnim radovima istražuje (ne)jedinstvo poreskih sistema pri definisanju obveznika poreza na dobit preduzeća, mali broj autora ispituje ekonomske efekte ovih diskrepanci. Takođe, najveći broj istraživanja fokusiran je na ispitivanje drugih elemenata ovog poreskog oblika, kao što su poreska stopa ili poreski podsticaji. U ovom radu autori su pokušali da pronađu vezu između oblika organizovanja privrednog subjekta i poreskog tereta u domenu poreza na dobit preduzeća. Cilj istraživanja je da se ukaže na značaj ekonomskih efekata ovog poreskog elementa i pruži predlog za njegovu reformu. Istraživanje je potvrdilo polaznu pretpostavku, odnosno, pokazalo da različiti oblici organizovanja privrednih subjekata podnose različite terete plaćanja poreza na dobit preduzeća, što utiče i na visinu poreskih prihoda koji bi mogli biti naplaćeni. Rezultati istraživanja su pokazali da su uzorkovana preduzeća platila manji porez zbog korekcija i prilagođavanja u poreskim bilansima i poreskim prijavama.

Ključne reči: porez na dobit preduzeća, poreski obveznik, poreski teret, poreski prihodi

JEL Classification: E62, H20, O23

UVOD

Teorijska razmatranja poreza na dobit preduzeća sve više generišu polarizovane stavove u pogledu

značaja i nužnosti ovog poreskog oblika. Oni koji su naklonjeni porezu na dobit preduzeća naglašavaju njegovu funkciju čuvara progresivnosti čitavog poreskog sistema. Naglašena je i njenoj stabilizaciona i razvojna komponenta, putem koje se može uticati na ublažavanje cikličnih kolebanja privrede. S druge strane, oponenti poreza na dobit preduzeća, koji otvaraju pitanje opravdanosti

* Korespondencija: J. Đurović Todorović, Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu, Trg kralja Aleksandra Ujedinitelja 11, 18000 Niš, Republika Srbija;
e-mail: jadranka.djurovic@eknfak.ni.ac.rs

egizstencije ovog poreskog oblika, ukazuju na to da u literaturi još uvek nije postignut konsenzus, kao ni opšteprihvaćen model poreza na dobit preduzeća koji se primenjuje u svim zemljama (Zee, Stotsky & Ley, 2002).

Porez na dobit preduzeća, iako nema visok kapacitet naplate, može imati snažne ekonomske efekte (Koester & Kormendi, 1989; Plosser, 1992; Slemrod, 1995; Padovano & Galli, 2001; Widmalm, 2001; Arnold, 2008; Hoang, Tan, My & Nguyen, 2021). Stoga se može istaći da je reč o važnom elementu poreskog sistema zbog uticaja koji može imati na ekonomski ciklus i ekonomske odluke preduzeća (Delgado, Fernandez-Rodriguez & Martinez-Arias, 2014). Porez na dobit može delovati na relativne cene, troškove poreske administracije poreskih obveznika, ulaganje u istraživanje i razvoj, ulaganje u inovacije i tok kapitala (Arsić i Randelović, 2017). Međutim, oporezivanje dobiti preduzeća je praćeno brojnim problemima i specifičnostima. Kao osnovni problemi navode se harmonizacija elemenata ovog poreskog oblika, poreska konkurencija, poreska evazija i drugi. Dileme i paradoksi prisutni su u okviru svih njegovih elemenata. U skladu sa tim, veliki broj autora bavi se problemima koji su nastali kontinuiranim smanjenjem zakonske i efektivne poreske stope i uvođenjem izdašnih poreskih podsticaja. Najveći broj istraživanja baziran je na ispitivanju ekonomskih efekata elemenata, kao što su poreska stopa ili poreski podsticaji, dok se veoma mali broj istraživača bavi poreskim obveznikom kao ključnim elementom poreza na dobit preduzeća.

Neslaganja u pristupima pri definisanju obveznika poreza na dobit preduzeća u okviru savremenih poreskih sistema generisana su različitim okolnostima, na koje je uticao veliki broj faktora. Jedan od najznačajnijih je poslovanje investitora na međunarodnom tržištu. Imajući u vidu mobilnost kapitala, preduzeća ne ograničavaju svoje poslovanje u okviru granica jedne zemlje, već pristupaju poslovanju izvan njih. Iz tog razloga došlo je do pojave brojnih specifičnosti kod oporezivanja dobiti, sa kojima su se suočile skoro sve zemlje sveta. Pored specifičnosti koje su inicirane širenjem poslovanja van granica jedne zemlje, u okviru savremenih poreskih sistema

došlo je i do neslaganja u pogledu definisanja ključnih poreskih elemenata između zemalja. Ozbilnost problema može se videti na primeru Evropske unije, gde se stepen harmonizacije elemenata poreza na dobit preduzeća posebno dovodi u pitanje. Ovakve okolnosti ugrozile su trend fiskalne harmonizacije i dovele u pitanje konvergenciju ključnih elemenata poreza na dobit preduzeća na globalnom nivou, ali i odluku o jedinstvenom oblikovanju ovog poreskog oblika.

Razvoj nacionalnih poreskih zakonodavstava doveo je do pojave različitih tretmana poreskog obveznika. Diskrepance su bazirane upravo na sagledavanju njegove definicije i obuhvata. Imajući u vidu razne mogućnosti poslovanja van granica jedne zemlje, predmet razmatranja u domenu prava i regulative zemalja postao je i nerezident određene zemlje. Stoga, potrebno je da analiza definicije obveznika poreza na dobit preduzeća uključi i jasno razgraničenje pojmova rezident i nerezident. Kako je sa razvojem poreskih zakonodavstava došlo i do velikih neslaganja između zemalja, nastali su problemi savremenog sveta kojima nije jednostavno upravljati, poput dvostrukog oporezivanja, poreskog konsolidovanja, grupnog oporezivanja, ali i poreske evazije (Shaviro, 2004a; Van der Horst, Bettendorf & Rojas-Romagosa, 2007; Randelović, 2011; Tax Foundation, 2018).

U ovom radu autori su pokušali da pronađu vezu između oblika organizovanja privrednog subjekta i poreskog tereta u domenu poreza na dobit preduzeća.

U radu se ispituje da li se definisanjem oblika organizovanja privrednog subjekta u domenu poreza na dobit preduzeća može uticati na visinu poreskog tereta. Cilj istraživanja je da se ukaže na značaj ekonomskih efekata ovog poreskog elementa i pruži predlog za njegovu reformu.

U skladu sa navedenim, u radu su testirane sledeće hipoteze:

- H1: Oblik organizovanja privrednog subjekta utiče na nivo poreskog tereta.
- H2: Promenom oblika organizovanja privrednog subjekta moguće je umanjiti poreski prihod.

Rad je uređen tako da se, najpre, teorijski razmatraju uzrok i posledice različitog definisanja poreskog obveznika, a zatim se upostavlja veza između oblika organizovanja privrednog subjekta i poreskog tereta. Metodološki instrumentarijum koji je korišćen u istraživanju određen je predmetom ovog istraživanja. Teorijska analiza poreskog obveznika predstavlja polaznu osnovu u pronalaženju veze između oblika organizovanja privrednog subjekta i poreskog tereta. Nakon teorijskog razmatranja poreskog obveznika, u četvrtom delu istraživanja se relevantnom empirijskom metodom ispituje uticaj oblika organizovanja privrednog subjekta na nivo poreskog tereta, a time posledično i na poreski prihod. U diskusiji rezultata istraživanja, dat je predlog reforme ovog poreskog elementa kojom se može povećati naplata poreza, umanjiti poreska evazija i podstaknuti investicije. U poslednjem delu rada dati su zaključci i preporuke autora za dalja istraživanja.

NEFLAGANJA U PRISTUPIMA PRI DEFINISANJU PORESKOG OBVEZNIKA: UZROCI I POSLEDICE

Shodno tome da oporezuje dobit, porez na dobit preduzeća spada u kategoriju „pravih“ poreza. Pored toga, ovaj oblik poreza je i osnovni oblik direktnog oporezivanja pravnih lica, čiji je cilj, pored obezbeđenja poreskih prihoda, ostvarivanje ekonomske funkcije (Romer & Romer, 2010; Stoilova & Patonov, 2012). Iako se porez na dobit preduzeća nalazi u poreskim sistemima većine zemalja u svetu, i dalje se vode rasprave o opravdanosti njegovog postojanja. Možda je najčešći argument koji se navodi u literaturi da porezi na dohodak ne mogu opteretiti poslovanje (Myles, 1995; Rosen, 2012; Atkinson & Stiglitz, 2015).

Svaka poreska obaveza u okviru poreskog sistema jedne zemlje, zasnovana je na ekonomskoj moći poreskog obveznika (*Ability to pay principle*). U skladu sa tim, definisana je i obaveza plaćanja poreza na dobit preduzeća. Međutim, u vezi sa ovim elementom poreza na dobit preduzeća, pojavile su se brojne dileme koje su izdvojile različite pristupe u njegovom definisanju. Određivanje poreskog obveznika se,

stoga, razlikuje u zavisnosti od pristupa koji je usvojila određena zemlja.

Pored toga što figuriraju između zemalja, diskrepance u definisanju ovog ključnog poreskog elementa, jasno se uočavaju i kada sagledavamo njihov razvoj u okviru pojedinačnih zemalja. Drugim rečima, poreske sisteme razvijenih zemalja pratile su i česte reforme u definisanju poreskih obveznika. To se najbolje može videti u istorijskom prikazu razvoja poreza na dobit preduzeća, u kojem je ovaj poreski oblik, saglasno sa promenama zakona, menjao i pristupe u definisanju poreskog obveznika. Diskrepance u definisanju poreskog obveznika vođene su, dakle, brojnim faktorima, gde su, pored istorijskog elemenata, razvijenost zemlje, stabilnost i globalna orijentisanost imali veliki uticaj.

Neusaglašenosti poreskih zakona u savremenom svetu stvorile su dileme u vezi sa definisanjem ovog elementa, pri čemu su posebno došle do izražaja one dileme koje utiču na privredne aktivnosti. Takvi sukobi inicirali su niz negativnih refleksija na globalnom tržištu i stvorili brojne teškoće na ekonomskom planu, dok su najveće posledice imale manje razvijene zemlje (Murphy, 2004). Problemi, eksplicitno, nastaju u trenutku nastupanja privrednih subjekata na međunarodnom tržištu, gde neusaglašenost poreskih sistema dolazi do izražaja. Ukoliko je osnov za nastanak obaveze plaćanja poreza na dobit preduzeća različit, može doći do izbegavanja određenih poreskih sistema (Addison, 2009; Brown, Cloke & Christensen, 2011; Palan, Murphy & Chavagneux, 2013). Ovo iz razloga jer bi u takvim uslovima, paradoksalno, privredni subjekti koji posluju u jednoj zemlji, bili u povoljnijem položaju u poređenju sa privrednim subjektima koji posluju na međunarodnom tržištu. Stoga, jedinstvo poreskih sistema u domenu definisanja poreskog obveznika treba da bude polazna osnova za reformu ovog poreskog oblika (Sokolovska & Belozyorov, 2019).

Pri proučavanju uslova u kojima funkcionišu savremeni poreski sistemi i okolnosti u kojima se razvijaju, može se zapaziti da je stepen njihove efikasnosti ozbiljno ugrožen (Shaviro, 2004b). Ovi problemi, aktuelni u savremenom oporezivanju,

ograničili su proces fiskalne harmonizacije i omogućili poreskim obveznicima da zloupotrebjavaju razlike u nacionalnim poreskim sistemima (Paienko & Proskyra, 2016). Iako se, u cilju veće pokretljivosti kapitala, sprovode mere da se harmonizacija ili usklađenost zakonodavstava dovedu do određenog nivoa, u svetu se nacionalna zakonska rešenja kojima je regulisan porez na dobit preduzeća još uvek razlikuju. Proces fiskalne harmonizacije je usporen, što potvrđuje i politika Evropske unije (Blechová, 2005; Šimović i Šimović, 2006; Paienko & Proskyra, 2016). Slična situacija prisutna je i u zemljama članicama OECD-a, gde se mogu naći dva oblika oporezivanja dobiti: porez na dobit korporacija (*Corporate income tax*) i porez na individualni dohodak (*Personal income tax*). Porez na dobit korporacija plaćaju sva pravna lica koja ostvaruju dobit. Međutim, ne postoji jasno usaglašen spisak preduzeća koja su izuzeta od plaćanja poreza na dobit korporacija (Devereux, Griffith & Klemm, 2002; Clausing, 2007; Brill & Hassett, 2007; Loretz, 2008; Dackehag & Hansson, 2012; OECD, 2020).

Sukob poreskih zakonodavstava u velikoj meri iniciran je nedostatkom međunarodno priznatih načela u poreskoj oblasti. Svaka država, samostalno zakonskim putem, uređuje nacionalni poreski sistem ne uzimajući u obzir propise drugih zemalja i gledajući isključivo svoje interese. Tako su razvijenije zemlje zainteresovane za širi obuhvat poreskog obveznika, dok su zemlje sa manjim izvozom kapitala, usled slabijeg administrativnog kapaciteta, u primeni ovog pristupa ograničene. Ukoliko, pak, ne bi postojale velike razlike između poreskih elemenata, koristi od ovog poreskog oblika bile bi velike i kod zemalja u razvoju.

Imajući u vidu da zemlje sa višim nacionalnim dohotkom u većoj meri odstupaju od harmonizacije poreskih sistema, koja je uslovljena poreskom konkurencijom, položaj zemalja sa nižim i nižim srednjim nacionalnim dohotkom dodatno je ugrožen. Pored manje prikupljnih prihoda od poreza na dobit preduzeća, značajno je umanjena i zainteresovanost stranih, ali i domaćih investitora za ulaganjima unutar njih (Orviska & Hudson, 2003; Lang, 2013).

Pored toga što je teško harmonizovati elemente poreza na dobit preduzeća, u perspektivi se to sada čini nemogućim. Na ovaj način, onemogućeno je delovati i na međunarodne poremećaje koji su karakteristika savremenog tržišta. Problemi sa javnim dugom, ali i velikom krizom energenata sa kojom se Republika Srbija (RS) trenutno suočava, dodatno otežavaju ovaj proces.

S obzirom na to da mali broj autora daje osvrt na sve poreske elemente i uglavnom se fokusira na poresku stopu i poreske podsticaje, potrebno je izvršiti detaljnu analizu i drugih poreskih elemenata poreza na dobit preduzeća, te se istražuju efekti definisanja oblika organizovanja privrednog subjekta. Na taj način, vrši se analiza i drugih faktora koji mogu uticati na prihode od poreza na dobit preduzeća i privredni razvoj.

ODLUČUJUĆE DETERMINANTE DEFINICIJE PORESKOG OBVEZNIKA

Oporezivanje preduzeća je u prošlosti bilo predmet sporenja teoretičara javnih finansija (Antić, 2019). Osnovna dilema u vezi sa oporezivanjem pravnih lica odnosi se na njihovu sposobnost plaćanja. S jedne strane, postojale su tvrdnje da pravna lica nemaju ekonomsku sposobnost, dok su pojedini autori smatrali da pravna lica imaju svoj dohodak koji treba biti predmet oporezivanja.

Usaglašenost definicije poreskog obveznika u različitim zemljama određuju elementi koji na nju utiču. Smatra se da u savremenim poreskim sistemima, postoji nekoliko odlučujućih determinanti na osnovu kojih se definiše obveznik poreza na dobit preduzeća, a to su:

- organizacioni oblik društva,
- rasprostiranje poreske obaveze, i
- izvor dohotka.

Shodno tome, svaki od navedenih elemenata detaljnije je razmotren zajedno sa dilemama koje donosioci poreskih politika mogu imati u vezi sa njim.

Organizacioni oblik društva kao odlučujuća činjenica za određivanje obveznika

Dileme koje se pojavljuju u ovom delu vezane su za grupe na osnovu kojih je moguće razvrstati privredne subjekte. Imajući u vidu da obveznici poreza na dobit preduzeća mogu biti različiti oblici organizovanja društva, izdvojila su se dva dominantna pristupa u savremenim poreskim sistemima.

Osnov za pravljenje razlike između ovih pristupa bazira na definiciji preduzeća koja, u zavisnosti od širine i obuhvata pravnih lica, obuhvata i druge razlike. Prema prvom pristupu, obveznici poreza na dobit preduzeća jesu samo društva kapitala, i ovaj pristup je jedan od najzastupljenijih. Imajući u vidu da se obveznikom smatra samo društvo kapitala, porez na dobit preduzeća poznat je i kao porez na korporacijsku dobit ili korporacijski porez (*Corporate income tax*). Kod ovog pristupa društva, lica se ne smatraju poreskim obveznicima poreza na dobit preduzeća. Time su, nesumnjivo, društva lica izuzeta od plaćanja poreza na dobit i napravljena je jasna razlika između njih i društva kapitala.

Drugi pristup podrazumeva da se porezom na dobit preduzeća terete i društva lica i društva kapitala. Na taj način, obuhvaćen je veći broj poreskih obveznika, odnosno, veći broj pravnih lica koja imaju obavezu da plate porez na dobit preduzeća. Kod društva lica, postoji neograničena odgovornost za obaveze društva, čime je uvažen i lični element (Đurović Todorović, Đorđević i Ristić, 2019).

Sličnosti koje postoje u domenu definisanja poreskih obveznika u poreskim zakonodavstvima, vezane su za sagledavanje društva, gde nije važno da li se radi o društvu državne ili privatne vlasničke strukture, ili društvu različite delatnosti i veličine. Ukoliko se utvrdi da obveznik koji obavlja poslovnu delatnost treba da plati porez na osnovu određenog kriterijuma u određenoj zemlji, njegove performanse se ne uzimaju u obzir.

(Ne)rezidentnost kao osnov uvođenja obaveze plaćanja poreza

Definisanje poreskih obveznika koje se vezuje za rasprostiranje poreske obaveze stavlja čin rezidentstva na važno mesto među kriterijumima za definisanje. Naime, utvrđivanje rezidentstva i izvora dohotka služe kao važni elementi kod definisanja obaveze u domenu poreza na dobit preduzeća.

Kada je reč o rezidentstvu, obveznik poreza na dobit preduzeća je rezident koji obavlja poslovnu aktivnost u jednoj zemlji, ali i nerezident koji ostvaruje dobit u zemlji u kojoj ima svojstvo nerezidenta. Stoga je njegova poreska odgovornost neograničena. Na taj način, rezidenti jedne zemlje moraju da plate porez prema nacionalnom zakonodavstvu i na dobit koju su ostvarili na međunarodnom tržištu.

Kada se poreski obveznik definiše na ovakav način, uglavnom se radi o razvijenim zemljama. Stoga se primećuje primena ovog kriterijuma u pojedinim zemljama članicama OECD-a. U tim slučajevima, neophodno je da poreski sistem bude potkrepljen dobro opremljenom administracijom i efikasnim radom poreskih organa. Postoje tri sistema na osnovu kojih je moguće odrediti rezidentstvo:

- mesto osnivanja,
- mesto upravljanja preduzećem, i
- kombinovani metod.

Često se u praksi mesto inkorporisanja uzima kao osnova za utvrđivanje rezidentstva. Naime, primenu ovog sistema moguće je videti u Italiji, Švajcarskoj, Brazilu i Japanu. Ukoliko se kao osnov za određivanje rezidentstva uzima drugi sistem, onda se sagledava mesto iz kojeg se upravlja preduzećem i takav sistem se može videti u Velikoj Britaniji, Argentini i Belgiji. Kombinovani metod primenjuje se u Nemačkoj, Francuskoj, Holandiji i Republici Srbiji. Drugim rečima, rezident je pravno lice koje je ili osnovano ili se tim pravnim licem upravlja u toj zemlji.

Kada zemlje imaju tendenciju da oporezuju dobit rezidenata koja je ostvarena i izvan nacionalnih granica, ne dolazi do sukobljavanja zakona. Međutim, sukob nastaje ukoliko dođe do toga da zemlja u kojoj

je ostvarena dobit ima tendenciju da istu oporezuje. Problemi koji se mogu javiti ukoliko je u zemljama prisutno primenjivanje različitih kriterijuma za određivanje poreskog obveznika su sledeći:

- Ukoliko se u jednoj zemlji kao kriterijum za određivanje poreskog obveznika koristi neograničena poreska obaveza, odnosno, rezidentstvo, dok se u drugoj zemlji kao kriterijum koristi teritorijalni pristup, odnosno, izvor, nastaje sukob poreskih zakonodavstava. Drugim rečima, lice koje je ostvarilo dobit na međunarodnom tržištu biće poreski obveznik i u zemlji u kojoj je rezident i u zemlji u kojoj je ostvarilo pozitivan poslovni rezultat.
- Ukoliko se u jednoj zemlji kao kriterijum za određivanje poreskog obveznika koristi neograničena poreska obaveza, odnosno, rezidentstvo, dok se u drugoj zemlji kao kriterijum koristi, takođe, rezidentstvo, ponovo nastaje sukob poreskih zakonodavstava. Smatra se da sukob zakonodavstava nastaje usled različitog tretmana rezidentstva u različitim zemljama.
- Kada se u obe zemlje u kojima posluje jedan isti privredni subjekt kao osnova za određivanje poreskog obveznika koristi izvor, odnosno, ograničena poreska obaveza, takođe, dolazi do sukoba zakonodavstava. Takav primer može se posmatrati sa aspekta banke i privrednog društva koje je rezident jedne države, ali je kredit od banke uzelo za svoju poslovnu jedinicu koja se nalazi u drugoj državi. U tom slučaju, ključno je pitanje na koji način pristupiti oporezivanju kamate.

Dakle, zemlje koje imaju tendenciju da oporezuju dobit rezidenata koja je ostvarena i izvan nacionalnih granica potrebno je da vode računa o problemima koji mogu nastati. Ukoliko dođe do toga da i zemlja u kojoj ostvarena dobit ima tendenciju da istu oporezuje, nastaju dileme u vezi sa dvostrukim oporezivanjem (*double taxation*).

Izvor dohotka kao potencijalna determinanta za definisanje obveznika

Oporezivanje dohotka u zemlji gde je nastao naziva se „princip izvora“ (Gökçay, 2017). Izvor predstavlja deo koncepta oporezivanja koji se vezuje za rasprostiranje

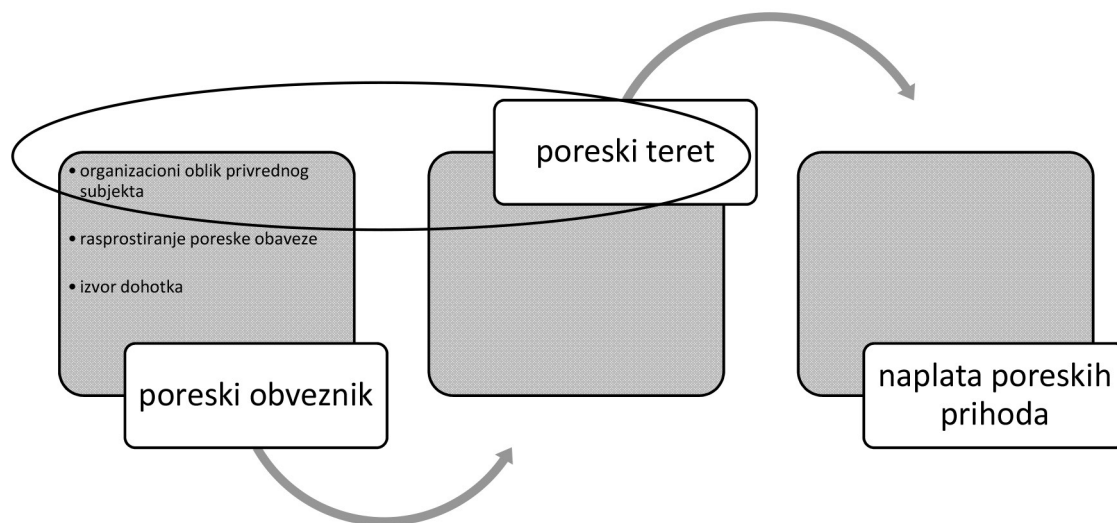
poreske obaveze. Razlika između rezidentstva i izvora dohotka je samo u tome što se izvor bazira na teritorijalnom principu rasprostiranja obaveze i, shodno tome, radi se o ograničenoj poreskoj obavezi. S druge strane, kod kriterijuma rezidentnosti obaveza je neograničena. Drugim rečima, svaki rezident biće oporezovan, bilo da dobit ostvari unutar granica jedne zemlje ili izvan njih (*worldwide income*). Na taj način, poreski sistem deluje i izvan granica jedne zemlje.

Izvor dohotka, predstavlja teritoriju na kojoj se ostvaruje dobit i definiše poreski obveznik. Za određivanje poreskog obveznika, ova činjenica, veoma se retko koristi, pri čemu je poznata njena upotreba u zemljama Latinske Amerike. Dodatno, veliki broj kritika upućen je ovom kriterijumu kod utvrđivanja obveznika poreza na dobit preduzeća, imajući u vidu da nije objektivno sagledavati samo dobit ostvarenu u zemlji čiji je rezident poreski obveznik. Na ovaj način, postojaće veliki podsticaj investitorima da posluju van granica svoje zemlje. Takođe, zbog teškoća u određivanju mesta nastanka prihoda, može doći do dvostrukog oporezivanja (Green, 1993; Akkaya, 2011; Oktar, 2017).

Stoga, većina zemalja pristupa kombinovanju prethodna dva elementa, tačnije, rezidentnost i izvor. Na taj način, obuhvata se dobit rezidenata ostvarena van granica zemlje, dok se, s druge strane, oporezuje i dobit nerezidenata ostvarena na teritoriji zemlje.

IMPLIKACIJE ORGANIZACIONOG OBLIKA PRIVREDNOG SUBJEKTA ZA PORESKI TERET

U cilju analize refleksija koje poreski obveznik kao element poreza na dobit preduzeća može da ima na poreski teret, analizirana je jedna od njegovih determinanti. Kako postoje određeni elementi koji utiču na definisanje poreskog obveznika, istražuje se uticaj organizacionog oblika privrednog subjekta na nivo poreskog tereta. Na Slici 1, prikazan je metodološki pristup u istraživanju uticaja organizacionog oblika privrednog subjekta na nivo poreskog tereta, a time posledično i na nivo poreskih prihoda.

Slika 1 Poreski obveznik kao element poreza na dobit preduzeća u ulozi determinisanja visine poreskog tereta i naplate poreskih prihoda

Izvor: Autori

Poreski teret je obračunat na osnovu realno plaćenog poreza na dobit preduzeća obračunatog pomoću efektivne poreske stope. Zbog transparentnosti podataka, analizirano je tržište RS i preduzeća koja posluju unutar zemlje. U RS, izgradnjom poreskog sistema koji je težio ka što većoj transparentnosti i komparabilnosti sa poreskim sistemima drugih zemalja sveta, data je čitava lepeza mogućnosti pod kojima poreski obveznici mogu organizovati svoje poslovanje. Sa svrhom da se istraži da li oblik organizovanja privrednog subjekta može da ima implikacije za poreski teret, a time i za prihod od poreza na dobit preduzeća, analizirana je grupa preduzeća koja posluju u RS. Analizirano je 100 preduzeća sa liste najuspešnijih preduzeća prema neto dobiti u, prema Izveštaju o sto najprivrednih društava u 2018. (Agencija za privredne registre, 2019). Uzorak je baziran na publikaciji Agencije za privredne registre Republike Srbije, dok su detaljni podaci o poreskoj obavezi dobijeni na osnovu upućenog zahteva Poreskoj upravi RS, sa molbom za pristup podacima uzorkovanih. Analiza obuhvata period 2016-2018.

Uzorkovana su preduzeća koja posluju kao društva kapitala, odnosno, kao:

- akcionarsko društvo,
- akcionarsko društvo za osiguranje,
- društvo sa ograničenom odgovornošću,
- javna preduzeća, i
- stalna poslovna jedinica nerezidentnog pravnog lica.

Za analizu je primenjena metoda dvofaktorske analize varijanse (*Two-way between-groups analysis of variance* - ANOVA), u cilju analiziranja razlika prosečnih vrednosti različitih grupa koje bi mogle biti posledica uticaja dva nezavisna faktora (dve nezavisne promenljive). Dvofaktorska analiza varijanse se upotrebljava kada je potrebno ispitati razlike u prosečnim vrednostima jedne zavisne promenljive između grupa koje su definisane podelom po dva kriterijuma, odnosno, između grupa koje su definisane različitim nivoima dva nezavisna faktora (dve nezavisne promenljive). U literaturi je naglašena velika prednost ove metode u odnosu na

primenu t-testa koja, takođe, vrši testiranje nezavisnih uzoraka (Gravetter & Wallnau, 2007). Za razliku od metode t-test, koja se koristi za poređenje između dve prosečne vrednosti i jednosmerne analize varijanse, dvofaktorska ANOVA se koristi za poređenje više od dve prosečne vrednosti, gde se, standardno, razlika smatra značajnom ukoliko je značajnost testa $p < 0,05$. Osnovna prednost metode koja će se primeniti zasnovana je na mogućnosti ispitivanja uticaja svake nezavisne promenljive.

Dvofaktorska analiza omogućava da se istovremeno testiraju dve nulte hipoteze. Takođe, ovom metodom moguće je ispititi i uticaj interakcije nezavisnih promenljivih na zavisnu promenljivu. Stoga je izvršeno ispitivanje osnovnog uticaja nezavisne promenljive, odnosno, oblika organizovanja privrednog subjekta, ali i mogući uticaj interakcije svih komponenti nezavisne promenljive (akcionarskog društva, akcionarskog društva za osiguranje, društva sa ograničenom odgovornošću, javnih preduzeća, stalne poslovne jedinice nerezidentnog pravnog lica) na zavisnu promenljivu.

Efektivna stopa preduzeća utvrđuje se na osnovu podataka iz poreskih bilansa i poreskih prijava za akontaciono - konačno utvrđivanje poreza na dobit pravnih lica, i predstavlja značajan indikator efikasnosti poreskog sistema, ukazujući na to koliko je svako od preduzeća iz uzorka platilo porez na dobit preduzeća. Takođe, ova stopa je relevantniji indikator od zakonske stope poreza na dobit preduzeća jer realnije daje sliku o plaćenom porezu. Efektivnu poresku stopu možemo izračunati na osnovu sledeće formule:

$$\tau = \frac{cit}{NI}$$

gde je τ efektivna poreska stopa, *cit* predstavlja tekući porez na dobit preduzeća, a *NI* predstavlja oporezivu dobit.

Postupak obračuna polazi od dobiti poslovne godine koja se iz Bilansa uspeha uzorkovanih preduzeća prenosi u njihove poreske bilanse (Obrazac PB 1). S obzirom na to da, u skladu sa omogućenim korekcijama iste omogućenim aktuelnim Zakonom u

RS dolazi do određenih prilagođavanja ovog rezultata, realna slika o plaćenom porezu na dobit preduzeća ne može se dobiti samo prostom primenom zakonske stope koja je propisana u našoj zemlji. Iz tog razloga, potreban je uvid u poreske bilanse i poreske prijave uzorkovanih preduzeća u cilju utvrđivanja iznosa realno plaćenog poreza koji je tu vidljiv.

Iznos poreza koji bi poreski obveznik trebao da podnese dobija se primenom zakonske stope poreza na dobit preduzeća (15%) na poresku osnovicu koja je iskazana pod rednim brojem 69 na poziciji Poreska osnovica - oporeziva dobit u Poreskom bilansu. „Poreska osnovica - oporeziva dobit iskazuje se pod rednim brojem 69 Obrasca PB 1, a utvrđuje se računskim putem kao zbir ostatka dobiti i ostatka kapitalnog dobitka“. Drugim rečima, ukoliko poreski obveznik nije ostvario dobit, ili posluje sa gubitkom, ne mora da znači da neće imati dobit za oporezivanje. U tom slučaju, poresku osnovicu za plaćanje poreza na dobit preduzeća može da predstavlja kapitalna dobit. Takođe, umanjenje obračunatog poreza vrši se i u okviru poreske prijave, u kojoj se ova poreska osnovica dodatno koriguje.

Da bismo utvrdili efektivnu stopu, sledeći korak u obračunu je utvrđivanje plaćenog poreza iz poreske prijave i stavljanje u odnos istog sa oporezivom dobiti. Stavljanjem u odnos ove pozicije sa dobijenim iznosom poreza, dobija se efektivna poreska stopa poreza na dobit preduzeća.

Pored procene efekta svake nezavisne promenljive pojedinačno, dvofaktorska ANOVA omogućava da se procene i druge razlike koje mogu nastati u odnosu nezavisnih promenljivih. Ove razlike izražavaju se interakcijom čiji uticaj postoji „kada se uticaj jedne nezavisne promenljive na zavisnu menja u zavisnosti od vrednosti druge nezavisne promenljive“.

Pre primene dvofaktorske ANOVA, u cilju sagledavanja ključnih deskriptivnih vrednosti, u Tabeli 1 date su deskriptivne mere analiziranih preduzeća. Deskriptivna statistika prikazana je za plaćene akontacije poreza na dobit preduzeća u određenoj godini.

Deskriptivna statistika daje osnovne pokazatelje kojima se utvrđuje koji su oblici organizovanja slični/

različiti prema visini poreskog opterećenja. Poreski teret posmatra se u periodu 2016-2018. Najmanji poreski teret podnet je od strane akcionarskih društva, društva sa ograničenom odgovornošću i javnih preduzeća. Najveći poreski teret imala su javna preduzeća (2016), akcionarska društva (2017, i 2018). U poslednjoj godini posmatranog perioda, ukupna prosečna vrednost poreskog tereta podnetog u RS od strane analiziranih grupa preduzeća iznosila je 380.508.354 dinara.

S obzirom na to da je utvrđeno da postoje razlike u poreskom teretu između oblika organizovanja privrednih subjekata, pristupa se daljoj analizi njihove razlike. Da bismo izvršili procenu interakcije, nužno je da se dvofaktorskom ANOVA analizom identifikuju srednje razlike, koje se ne objašnjavaju glavnim efektima. Nakon toga, procenjuju se dodatne srednje razlike putem sledeće jednačine:

$$\text{Dodatne srednje razlike} = \frac{\text{varijansa(srednje razlike)koja nije objašnjena glavnim efektima}}{\text{varijansa(srednje razlike)koja se očekuje ako nema efekata}}$$

Na osnovu navedene jednačine može se dobiti jedan od navedenih rezultata:

- Ne postoji interakcija između analiziranih promenljivih. Sve srednje razlike poreskog tereta objašnjavaju se glavnim faktorom.
- Postoji interakcija između analiziranih promenljivih. Srednje razlike između oblika organizovanja poreskog subjekta nisu nešto što je moguće predvideti. Drugim rečima, uticaj jedne nezavisne promenljive na zavisnu menja se u zavisnosti od vrednosti druge nezavisne promenljive (Gravetter & Wallnau, 2014, 414).

Tabela 1 Deskriptivna statistika visine poreskog tereta prema obliku organizovanja privrednog subjekta

Oblik poslovanja		N	Prosečna vrednost	Standardna devijacija	Minimum	Maksimum
Akcionarsko društvo	2016	36	280.798.578	443297672.954	0	1.951.174.639
	2017	36	391.335.291	694186136.191	0	3.785.946.633
	2018	36	684.787.620	1674033339.776	0	9.433.469.275
	Σ	108	452.307.163	1080698531.487	0	9.433.469.275
Akcionarsko društvo za osiguranje	2016	1	43.329.862		43329862	43.329.862
	2017	1	75.826.029		75826029	75.826.029
	2018	1	98.236.809		9823609	98.236.809
	Σ	3	72.464.233	27607416.753	43329862	98.236.809
Društvo sa ograničenom odgovornošću	2016	55	123.423.861	266412169.555	0	1.698.559.638
	2017	55	144.383.483	286878956.114	0	1.885.721.328
	2018	55	139.045.187	166953833.657	0	727.638.212
	Σ	165	135.617.511	244389140.824	0	1.885.721.328
Javno preduzeće	2016	7	1.504.088.653	2665850841.618	0	7.459.799.187
	2017	7	815.221.989	991690227.776	0	2.869.549.533
	2018	7	729.934.542	1027395001.603	0	2.981.730.104
	Σ	21	1.016.415.061	1694065098.277	0	7.459.799.187
Stalna poslovna jedinica nerezidentnog pravnog lica	2016	1	267.820.877		267820877	267.820.877
	2017	1	336.485.385		336485385	336.485.385
	2018	1	543.217.147		543217147	543.217.147
	Σ	3	382.507.803	143350352.638	267820877	543.217.147
Ukupno	2016	100	277.368.325	811805660.782	0	7.459.799.187
	2017	100	281.480.274	557038190.954	0	3.785.946.633
	2018	100	380.508.354	1070366037.304	0	9.433.469.275
	Σ	300	313.118.984	838192401.609	0	9.433.469.275

Deo rezultata koji je dobijen primenom dvofaktorske ANOVA analize prikazan je u Tabeli 2.

Tabela 2 pokazuje i rezultat uticaja interakcije, kao i rezultate zasebnih uticaja nezavisnih promenljivih. Uticaj interakcije, odnosno, promena uticaja oblika organizovanja privrednog subjekta tokom različitih godina na poreski teret nije značajan, s obzirom na to da je značajnost uticaja interakcije veća od 0,05 (Oblik organizovanja*Godina: Sig. = 0,466). Zaključujemo da ne postoji značajna interakcija između oblika organizovanja i godina.

Osim uticaja interakcije, jednostavno se mogu tumačiti i zasebni uticaji, odnosno, uticaj svake od nezavisnih promenljivih. Rezultati ukazuju i na to da postoji značajna razlika u poreskim teretima kod različitih oblika organizovanja (Oblik organizovanja: Sig. = 0,000). Između različitih godina, nema značajnih razlika u poreskom teretu (Godina: sig. = 0,955). Dakle, postoji zaseban značajan uticaj oblika organizovanja, ali ne i godina na poreski teret. To znači da se kod analiziranih preduzeća ne javljaju razlike u poreskom teretu u posmatranim godinama, ali da postoji razlika u poreskom opterećenju kada posmatramo različite oblike organizovanja poslovanja.

Da bi se utvrdilo koji se oblici organizovanja privrednih subjekata konkretno razlikuju, sprovedeni su dodatni testovi. Osnov za sprovođenje dodatnih testova dao je zaseban uticaj koji je statistički

značajan. Naknadni testovi (*post-hoc*) upoređuju srednje vrednosti zasebno po svim parovima grupa. Rezultati pokazuju da li postoje razlike u ovim srednjim vrednostima. Stoga se u nastavku, u okviru Tabele 3, nalaze rezultati Takijevog testa (Tukey HSD). Ovaj test predstavlja test zaista značajne razlike (*Honestly Significant Difference, HSD*), koji se najčešće upotrebljava u istraživačkoj praksi.

Rezultati Takijevog testa pokazuju da se poreski teret akcionarskog društva razlikuje od poreskog tereta društva sa ograničenom odgovornošću (Sig. = 0,015) i javnih preduzeća (Sig. = 0,030). Takođe, rezultati analize su pokazali da se poreski teret akcionarskog društva za osiguranje ne razlikuje od poreskog tereta ostalih analiziranih organizacionih oblika. Poreski teret društva sa ograničenom odgovornošću razlikuje se od poreskog tereta akcionarskog društva (Sig. = 0,015) i javnog preduzeća (Sig. = 0,000). Poreski teret javnog preduzeća se razlikuje od poreskog tereta akcionarskog društva (Sig. = 0,030) i društva sa ograničenom odgovornošću (Sig. = 0,000). Poreski teret organizacionog oblika stalne poslovne jedinice nerezidentnih pravnih lica se ne razlikuje od drugih analiziranih oblika organizovanja preduzeća.

Imajući u vidu da oblik organizovanja privrednog subjekta može da utiče na visinu poreske obaveze, može se zaključiti da preduzeća odabirom oblika organizovanja mogu da upravljaju visinom poreskog tereta. Na ovaj način, potvrđena je prva istraživačka hipoteza. Uzimajući u obzir činjenicu da nivo

Tabela 2 Rezultati testa ANOVA: Uticaji interakcije između promenljivih

Izvor	Zbir kvadrata	df	Srednja kvadratna vrednost	F	Sig.
Ispravljen model	23583038094105640000.000	14	1684502721007550000.000	2.574	.002
Presek	5812407547092150000.000	1	5812407547092150000.000	8.883	.003
Godina	60201808475601200.000	2	30100904237800600.000	.046	.955
Oblik organizovanja	17866260641932900000.000	4	4466565160483240000.000	6.826	.000
Godina*Oblik organizovanja	5034732976121920000.000	8	629341622015240000.000	.962	.466
Greška	186484346038465000000.000	285	654331038731458000.000		
Ukupno	239480433700176000000.000	300	1684502721007550000.000		
Ispravljeno ukupno	210067384132571000000.000	299			

Napomena: * R Squared = .112 (Adjusted R Squared = .069); Zavisna varijabla: Poreski teret

Tabela 3 Rezultati Takijevog testa

Test: Tukey HSD

Oblik organizovanja		Razlike u srednjim vrednostima (I-J)	Standardna greška	Značajnost
Akcionarsko društvo	Akcionarsko društvo za osiguranje	379842930.31	473464852.944	0.930
	Društvo sa ograničenom odgovornošću	316689652.60	100121243.440	0.015
	Javno preduzeće	-564107898.08	192917706.862	0.030
	Stalna poslovna jedinica nerezidentnog pravnog lica	69799360.64	473464852.944	1.000
Akcionarsko društvo za osiguranje	Akcionarsko društvo	-379842930.31	473464852.944	0.930
	Društvo sa ograničenom odgovornošću	-63153277.71	471249391.408	1.0000
	Javno preduzeće	-943950828.38	499268431.944	0.325
	Stalna poslovna jedinica nerezidentnog pravnog lica	-310043569.67	660470054.194	0.990
Društvo sa ograničenom odgovornošću	Akcionarsko društvo	-316689652.60	100121243.440	0.015
	Akcionarsko društvo za osiguranje	63153277.71	471249391.408	1.000
	Javno preduzeće	-880797550.67	187414683.392	0.000
	Stalna poslovna jedinica nerezidentnog pravnog lica	-246890291.96	471249391.408	0.985
Javno preduzeće	Akcionarsko društvo	564107898.08	192917706.862	0.030
	Akcionarsko društvo za osiguranje	943950828.38	499268431.944	0.325
	Društvo sa ograničenom odgovornošću	880797550.67	187414683.392	0.000
	Stalna poslovna jedinica nerezidentnog pravnog lica	633907258.71	499268431.944	0.710
Stalna poslovna jedinica nerezidentnog pravnog lica	Akcionarsko društvo	-69799360.64	473464852.944	1.000
	Akcionarsko društvo za osiguranje	310043569.67	660470054.194	0.990
	Društvo sa ograničenom odgovornošću	246890291.96	471249391.408	0.985
	Javno preduzeće	-633907258.71	499268431.944	0.710

Napomena: *na nivou značajnosti od 0,05; Square (Error) = 654331038731457920.000; Zavisna varijabla: Poreski teret

Izvor: Autori

poreskog tereta utiče na nivo naplaćenih prihoda od poreza na dobit preduzeća, može se izvesti zaključak da se promenom oblika organizovanja privrednog subjekta može umanjiti poreski prihod. Na ovaj način, potvrđena je i druga istraživačka hipoteza.

Ekonomski efekti koje ovaj poreski oblik može imati na poreski teret i poreski prihod imaju veliki značaj, te je nužno pristupiti odgovarajućoj reformi. Mikroekonomski efekti predstavljaju efekte koje poreski obveznik može imati na poreski teret, dok se makroekonomski efekti odražavaju na poreski prihod što, eksplicitno, utiče na poresku evaziju, stimulaciju privrednih aktivnosti i privredni razvoj. Stoga je, kod ovog ključnog elementa poreza na dobit preduzeća, potrebno detaljnije sagledati sve organizacione oblike omogućene aktuelnim Zakonom, u cilju postizanja veće efikasnosti u naplati ovog poreskog oblika.

Reforma poreza na dobit preduzeća i njegovih elemenata, kao i propisivanje posebnih pravila

pri definisanju poreskog obveznika, nije samo značajna na nacionalnom nivou. Usaglašavanjem sa međunarodnom praksom RS bila bi na putu rešavanja i drugih dilema u vezi sa porezom na dobit preduzeća, poput dvostrukog oporezivanja, poreskog konsolidovanja, grupnog oporezivanja. Na međunarodnom nivou, značaj reforme poreza na dobit preduzeća, u smeru postizanja jedinstva pri definisanju poreskog obveznika, omogućio bi privlačenje investicija. Takođe, brojni problemi i specifičnosti kod oporezivanja dobiti bili bi rešeni, te bi se i problem poreske konkurencije znatno umanjio. Reformom bi se, eksplicitno, povećale privredne aktivnosti kao i saradnja poreskih organa na međunarodnom nivou. Na taj način, delovalo bi se i na polju poreske evazije.

Prema mišljenju autora, reformu je potrebno sprovesti na takav način da se, uz odgovarajuća poreska načela, precizno definišu poreski obveznici i način njihovog

obuhvata. Predlaže se i reinžinjerung elemenata koji utiču na definiciju poreskog obveznika. Na osnovu utvrđene veze između organizacionog oblika privrednog subjekta i poreskog tereta, može se zaključiti da postoji stepen upravljanja poreskim teretom od strane poreskog obveznika, što značajno može umanjiti naplatu poreskih prihoda. Predlaže se i razmatranje rada poreskih organa u cilju smanjenja upravljanja poreskim teretom. Potrebno je precizno analizirati postojeće zakonske propise u vezi sa vođenjem registra poreskih obveznika. Potrebno je poboljšati način vođenja registra i pokrenuti inicijativu za izmenu zakona kojima se uređuje registracija privrednih subjekta. Delovanjem u ovom pravcu, kreatori poreske politike bi mogli da utiču na povećanje poreskih prihoda, približavanje međunarodnoj praksi procesom harmonizacije, privlačenje investicija, ali i na smanjenje evazije poreza.

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pokazuju da definiciju poreskog obveznika određuju elementi koji na nju utiču. Teorijskom analizom utvrđeno je da razlike u ovim elementima između zemalja omogućavaju poreskim obveznicima da zloupotrebljavaju nacionalne poreske sisteme. Na taj način, dolazi do izbegavanja određenih poreskih sistema i usporavanja procesa fiskalne harmonizacije.

Postavljene istraživačke hipoteze kojima se ispituje uticaj organizacionog oblika privrednog subjekta na poreski teret i poreski prihod su potvrđene. Rezultati rada pokazuju da postoji veza između poreskog obveznika i poreskog tereta u domenu poreza na dobit preduzeća. Rezultati ukazuju na to da postoji značajna razlika u poreskim teretima kod različitih oblika organizovanja (Sig. = 0,000). Stoga, možemo da zaključimo da poreski obveznici mogu upravljati nivoom poreskog tereta u zavisnosti od oblika organizovanja. Promenom oblika organizovanja privrednog subjekta može se umanjiti poreski prihod, čime dolazi do ekonomskih efekata koji nepovoljno utiču na privredni razvoj jedne zemlje.

U radu je, zbog ograničene transparentnosti podataka, izvršena analiza poreskog tereta i oblika organizovanja prvih 100 preduzeća na listi najuspešnijih, prema neto dobitku u Republici Srbiji u 2018. Shodno tome, autori daju preporuke za dalja ispitivanja analiziranih determinanti na primerima drugih zemalja. Otvorena su pitanja uticaja drugih elemenata definicije poreskog obveznika na poreski teret i poreski prihod.

Analiza prikazana u radu ukazuje na potrebe usklađivanja sa međunarodnom praksom, kao važnom osnovom za pozitivno poslovno okruženje u RS. Takođe, analiza naglašava značaj sprovođenja reforme poreskog obveznika kao elementa poreza na dobit preduzeća. Predlog potencijalne reforme trebao bi biti usmeren na definisanje poreskog obveznika i izmenu zakona kojima se uređuje registracija poreskih obveznika. Svojevršno ograničenje u sprovođenju istraživanja predstavlja relativno mali broj radova u okviru stručne literature o elementu poreza na dobit preduzeća kao što je poreski obveznik. Ograničenje sprovedenog istraživanja je i nedovoljna transparentnost bilansa dovoljnog broja preduzeća, koji su neophodni za sprovođenje odgovarajuće empirijske analize. Takođe, nedostatak podataka iz poreskih bilansa onemogućava ispitivanje veze između prihoda od poreza na dobit preduzeća i drugih determinanti poreskog obveznika, kojom bi se dobila jasnija slika o vezi između ovih varijabli i njihovom uticaju na prihode. Stoga se rezultati empirijskog istraživanja mogu smatrati stitistički značajnim, a analiza osnovom za dalja istraživanja u ovoj oblasti. Konačno, autori smatraju da bi se potpunijim empirijskim istraživanjem mogla pružiti jasnija slika o ovom elementu, što bi, svakako, doprinelo i promovisanju značaja ovog poreskog oblika.

ZAHVALNICA

Ovaj rad je rezultat istraživanja koje je finansijski podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (Ugovor br. 451-03-68/2022-14/200371 i Ugovor br. 451-03-68/2022-14).

REFERENCE

- Addison, T. V. (2009). Shooting blanks: the war on tax havens. *Indiana Journal of Global legal studies*, 16(2), 703-727. doi:10.2979/GLS.2009.16.2.703
- Agencija za privredne registre. (2019). *Izveštaj o sto naj privrednih društava u 2018. godini*. Retrieved march 25, 2022, from https://www.apr.gov.rs/upload/Portals/0/GFI%202019/STO_NAJ/STO_NAJ_2018_16102019.pdf.
- Akkaya, Ş. (2011). *Küreselleşen ekonomik sorunlar ve vergilemenin küreselleşmesi*. İstanbul, TR: Filiz Kitabevi.
- Antić, D. (2019). Elektronska oporeziva osoba-posljednja etapa evolucije personalnosti poreskog obveznika? *Godišnjak fakulteta pravnih nauka*, 9(9), 176-188. doi:10.7251/GFP1909176A
- Arnold, J. (2008). Do tax structure affect aggregate economic growth? Empirical evidence from panel of OECD countries, *Working Papers, no. 643*, OECD Economics Department. doi:10.1787/236001777843
- Arsić, M. i Randelović, S. (2017). *Ekonomija oporezivanja: Teorija i politika*. Beograd, RS: Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Atkinson, A. B., & Stiglitz, J. E. (2015). *Lectures on public economics: Updated edition*. Princeton, NJ: Princeton University press.
- Blechová, B. (2005). Comparison of the corporate tax regimes in the eu member states. *MPRA Paper 18494*, University Library of Munich, Germany.
- Brill, A., & Hassett, K. A. (2007). Revenue-maximizing corporate income taxes: The Laffer curve in OECD countries. *AEI Working Paper No. 137*. The American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Brown, E., Cloke, J., & Christensen, J. (2011). The looting continues: Tax havens and corruption. *Critical perspectives on international business*, 7(2). doi:10.1108/17422041111128249
- Clausing, K. A. (2007). Corporate tax revenues in OECD countries. *International tax and public finance*, 14(2), 115-133. doi:10.1007/s10797-006-7983-2
- Dackehag, M., & Hansson, A. (2012). Taxation of Income and economic growth: An empirical analysis of 25 rich OECD countries. *Working Paper No. 6*, Lund University, Department of Economics, Sweden.
- Delgado, F., Fernandez-Rodriguez, E., & Martinez-Arias, A. (2014). Effective tax rates in corporate taxation: A quantile regression for the EU. *Engineering Economics*, 25(5), 487-496. doi:10.5755/j01.ee.25.5.4531
- Devereux, M. P., Griffith, R., & Klemm, A. (2002). Corporate income tax reforms and international tax competition. *Economic policy*, 17(35), 449-495. doi:10.1111/1468-0327.00094
- Đurović Todorović, J., Đorđević, M. i Ristić, M. (2019). *Struktura savremenih poreskih sistema*. Niš, RS: Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu.
- Gökçay, Ş. E. (2017). Taxation of limited taxpayer corporates under the corporate income tax law. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(13), 456-466. doi:10.17130/ijmeh.2017ICMEB1735466
- Gravetter, F. J., & Wallnau, L. B. (2007). *Statistics for the behavioral sciences*. Belmont, CA: Thomson Learning.
- Green, R. A. (1993). The future of source-based taxation of the income of multinational enterprises. *Cornell Law Faculty Publications Paper 952*, 18-86.
- Hoang, L. K., Tan, C. B., My, L. K., & Nguyen, D. T. T. (2021). Taxation and economic growth: A regression analysis based on a new classification. *Economic Horizons*, 23(3), 225-240. doi:10.5937/ekonhor2103225H
- Koester, R., & Kormendi, R. (1989). Taxation aggregate activity and economic growth: Cross country evidence on some supply-side hypotheses. *Economic Inquiry*, 27(3), 367-386.
- Lang, M. (2013). „Aggressive Steuerplanung“ - Eine Analyse der Empfehlung der Europäischen Kommission. *SWI - Steuer und Wirtschaft International*, 23(2), 62-68.
- Loretz, S. (2008). Corporate taxation in the OECD in a wider context. *Oxford Review of Economic Policy*, 24(4), 639-660.
- Murphy, K. (2004). Aggressive tax planning: Differentiating those playing the game from those who don't. *Journal of Economic Psychology*, 25(3), 307-329. doi:10.1016/S0167-4870(03)00011-4
- Myles, G. D. (1995). *Public economics*. Cambridge, MA: Cambridge university press.
- OECD. (2020). *Corporate tax statistics*. Paris, FR: OECD Publishing.
- Oktar, S. A. (2017). *Vergi hukuku*. İstanbul, TR: Türkmen.

- Orviska, M., & Hudson, J. (2003). Tax evasion, civic duty and the law abiding citizen. *European Journal of Political Economy*, 19(1), 83-102. doi:10.1016/S0176-2680(02)00131-3
- Padovano, F., & Galli, E. (2001). Tax rates and economic growth on the OECD countries. *Economic Inquiry*, 39(1), 44-57. doi:10.1111/j.1465-7295.2001.tb00049.x
- Paientko, T., & Proskyra, K. P. (2016). Corporate income tax: Evolution, problems and possible solutions. *Economic Annals*, 156(1-2), 44-48. doi:10.21003/ea.V156-0010
- Palan, R., Murphy, R., & Chavagneux, C. (2013). *Tax havens: How globalization really works*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Plosser, C. (1992). The search for growth. *Proceedings - Economic Policy Symposium - Jackson Hole*, 1992, 57-86.
- Randelović, S. (2011). Unapređenje performansi poreskog sistema Srbije kroz reformu poreza na dobit. *Računovodstvo*, 9-10, 94-106.
- Romer, C., & Romer, D. (2010). The macroeconomic effects of tax changes: Estimated based on a new measure of fiscal shocks. *American Economic Review*, 100(3), 763-801. doi:10.1257/aer.100.3.763
- Rosen, H. S. (2012). Growth, distribution, and tax reform: Thoughts on the Romney proposal. *Working Paper, 1400*, Princeton University, Department of Economics, Center for Economic Policy Studies.
- Shaviro, D. (2004a). *Corporate tax shelters in a global economy: Why they are a problem and what we can do about it*. Washington, DC: American Enterprise Institute
- Shaviro, D. (2004b). Social security privatization and the fiscal gap. *Ohio State Law Journal*, 65(1), 95-109.
- Slemrod, J. (1995). What do cross country studies teach about government involvement prosperity, and economic growth? *Brookings Paper on Economic Activity*, 26(2), 373-431.
- Sokolovska, O., & Belozyorov, S. (2019, January). *Taxation of digital corporations: Options for reforms*. Paper presented at the 2nd International Scientific conference on New Industrialization: Global, national, regional dimension (SICNI 2018). Published by Atlantis Press. doi:10.2991/sicni-18.2019.48
- Stoilova, D., & Patonov, N. (2012). An empirical evidence for the impact of taxation on economic growth in the European Union. Paper presented at the International conference Tourism and Management Studies, Universidade do Algarve Faro, Portugal, 3, 1031-1039. doi:10.15826/jtr.2019.5.2.064
- Šimović, J. i Šimović, H. (2006). *Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije*. Zagreb, HR: Pravni fakultet Univerziteta u Zagrebu.
- Tax Foundation. (2018). *Corporate income tax rates around the world, 2018. No. 623*, Washington, DC: Rachel Shuster Designer, Dan Carvajal.
- Van der Horst, A., Bettendorf, L. J., & Rojas-Romagosa, H. (2007). Will corporate tax consolidation improve efficiency in the EU? *Working Paper, No. 07-076/2*, Amsterdam and Rotterdam, NL: Tinbergen Institute.
- Widmalm, F. (2001). Tax structure and growth: Are some taxes better than others? *Public Choice*, 107(3-4), 199-219. doi:10.1023/A:1010340017288
- Zee, H. H., Stotsky, J. G., & Ley, E. (2002). Tax incentives for business investment: A primer for policymaker in developing countries. *World development*, 30(9), 1497-1516. doi:10.1016/S0305-750X(02)00050-5

Primljeno 16. maja 2022,
nakon revizije,
prihvaćeno za publikovanje 24. novembra 2022.
Elektronska verzija objavljena 6. decembra 2022.

Jadranka Đurović Todorović je redovni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Nišu, gde je i doktorirala. Izvodi nastavu iz nastavnih predmeta Javne finansije i monetarna ekonomija na osnovnim studijama, Javne finansije II i Monetarna ekonomija II na master studijama i Finansijska teorija i politika na doktorskim studijama. Oblasti njenog naučnostručnog interesovanja su javne finansije, monetarna politika i ekonomski razvoj.

Marina Đorđević je redovni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Nišu, gde je i doktorirala. Izvodi nastavu iz nastavnih predmeta Javne finansije i monetarna ekonomija na osnovnim studijama, Javne finansije II i Monetarna ekonomija II na master studijama i Teorija i politika na doktorskim studijama. Oblasti njenog naučnostručnog interesovanja su javne finansije, monetarna politika i ekonomski razvoj.

Milica Ristić Cakić je doktorand na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Nišu. Angažovana je, u svojstvu istraživača, u Inovacionom centru Univerziteta u Nišu i kao nezaposleni saradnik na Ekonomskom fakultetu u Nišu. Oblasti njenog interesovanja su javne finansije, fiskalna politika i finansijsko izveštavanje.

THE TAXPAYER AS AN ELEMENT OF CORPORATE INCOME TAX: THE ECONOMIC EFFECTS OF AND OPTIONS FOR FUNDAMENTAL REFORM

Jadranka Djurovic Todorovic¹, Marina Djordjevic¹ and Milica Ristic Cacic²

¹*University of Nis, Faculty of Economics, Nis, The Republic of Serbia*

²*Innovation Center of the University of Nis, Nis, The Republic of Serbia*

Although a complex taxation system can affect a company's operations, its negative effects can be significantly greater at the macroeconomic level. Given the fact that it can make it more difficult to attract investments and collect revenue, the corporate income tax system has been the subject matter of numerous research studies for many years now. Modern business conditions initiated their frequent reforms, as well as the numerous dilemmas related to them. The paper deals with the taxpayer as an element of corporate income tax. Although numerous papers investigate the (dis)unity of tax systems in defining corporate income taxpayers, few authors examine the economic effects of these discrepancies. Also, most research studies are focused on examining the other elements of this tax form, such as the tax rate or tax incentives. In this paper, an effort is made to find a connection between the form of the organization of a business entity and the tax burden in the domain of corporate income tax. The research study aims to indicate the importance of the economic effects of this tax element and to propose its reform. The research has confirmed the initial assumption, respectively; it has shown that different forms of the organization of business entities bear different burdens of paying corporate income tax, which affects the amount of the tax revenue that could be collected. The results have shown that the sampled companies paid less tax due to corrections and adjustments in tax balances and tax returns.

Keywords: corporate income tax, taxpayer, tax burden, tax revenues

JEL Classification: E62, H20, O23